

Pravda

Světodějný řecký vynález pojmů a pojmovosti vedl k neobyčejnému upřesnění lidského myšlení (do té doby MYTHEM organizovaného narativně, tedy nepojmově) a tím i myšlenkového zpracování poznatků a všeho druhu zkušeností. Zásadou se velmi brzo stalo pojmové vymezení skutečnosti, která měla být zkoumána, aby bylo dosaženo jistoty, že opravdu zkoumáme stále touž skutečnost. Největší myslitelé byli uchvázeni zejména příklady z geometrie, kdy se např. přesné vymezení trojúhelníku stalo bezpodmínečným, ale také bezpečným předpokladem dalekosáhlých zkoumání jeho dalších a dalších vlastností. Řeční filosofové byli inspirováni skvělými výsledky pojmové práce v geometrii a rozhodli se aplikovat stejné postupy na jiné případy a v jiných souvislostech. Tu se ovšem brzy ukázalo, že s proměnlivými skutečnostmi je ta potíž, že mohou být vymezovány, jen pokud pod změnami na povrchu zůstává v hloubce něco neměnného. Proto hypostazovali – zejména po mocném ovlivnění eleaty – to, co „stojí pod“ měnlivým povrchem, jako „substanci“ (quid substat) – to je latinský překlad řeckého termínu HYPOKEIMENON. A protože o tom, co se mění, není možná pravdivá výpověď (jak to formuloval Aristotelés, in Met. xxxx), spočívá všechno skutečné vědění (EPISTÉMÉ, tj. věda) na shodě s tím, co vskutku jest (a vskutku jest jen to, co se nemění). To napovídá řecký termín pro pravdu, totiž ALÉTHEIA. Tím je také zřetelně ukázáno, jakou důležitost tu má řečtina jako jazyk a příslušný termín, který znamená „neskrytost“. Právě zde se musíme tázat, zda je správné se nechat vést právě řeckým způsobem vymezení pravdy jakožto neskrytosti: neskryté právě tak jako skryté může být jen něco dalšího, takže pravda se má (musí) spravovat tímto „něčím dalším“. Proč bychom měli uvažovat právě tímto směrem, vedeni řeckou tradicí a dokonce řeckým jazykem? Snad jenom proto, že to byli Řekové, kdo vynalezli pojmy a pojmovost a kdo první začali ustavovat filosofii jako myšlení, systematicky pracující s pojmy? Tuto historickou skutečnost nemusíme popírat, ale také v ní nemusíme vidět ničím nenahraditelný a výhradně možný start veškerého zkoumání o povaze pravdy. Konec konců podnikáme toto zkoumání v rámci jazyka českého a na jeho bázi. Musíme se tedy především tázat na etymologické kořeny a filologické, jazykové konotace tohoto českého slova, českého termínu. Možná, že se nám tak ukáže ještě jiná cesta, umožňující nový typ zkoumání.

(Písek, 981220-1.)